

DUGİN'İN MODERNİTEYE YAKLAŞIMI

Dugin's Approach to Modernity

Umut ERDOĞAN*

Öz

Batı-merkezci tarih yazımında modernitenin oluşumu Rönesans, Aydınlanma, Reform, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi'ne dayandırılmaktadır. Avrupa tarihine özgü gelişmeler bağlamında inşa edilmiş olmasına karşılık modernite, küresel bir olgu olarak sunulmaktadır. Modernite, kendisinden önceki dönemden kesin bir düşünsel kopuşu amaçlarken aynı zamanda geleneksel olan unsurlarla da çatışmaya girmiştir. Geleneksel bilgi ve yaşam biçimleri dışlanarak, modern dönemin yeni rehberleri tanımlanmıştır. Aydınlanma ile birlikte modernite, özellikle rasyonalite söylemini kullanarak aklın ve bilimin önderliğinde insanlık için daha iyi bir gelecek kurma vadedini ortaya atmıştır. Ancak yaşanan gelişmeler, Aydınlanma'nın ve modernitenin sözlerinin gerçekleşmediği, aksine kriz içinde bir dünyayı yansıtmıştır. Postmodernistler, moderniteyi bu açıdan eleştirmiş, araçsallaştırılan aklın bireyi özgürleştirmede, dünyanın anlaşılması ve idaresinde modernitenin bir çözüm ortaya koyamadığı öne sürmüştür. Modernitenin krizine değinen postmodernistler de zaman zaman yetersizlikle eleştirilmiştir. Dolayısıyla, postmodernistler karşısında, geleneksele dönüşün imkânının varlığına değinerek, bunu yapmak için de modernitenin olumlu yönleriyle ve postmodernizmin fırsatlarına dikkat çeken Dugin, bu tartışmalara farklı bir yorum getirmiştir. Bu çalışma kapsamında modernite ve postmoderniteye ait bir çerçeveye çizildikten sonra Dugin'in modernite eleştirilerine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Dugin, modernite, postmodernite, evrenselcilik, Aydınlanma.

ABSTRACT

The formation of modernity in Eurocentrist historiography is based on the Renaissance, Enlightenment, Reformation, French Revolution and Industrial Revolution. Although it was built in the context of developments specific to European history, modernity is presented as a global phenomenon. While modernity aimed at a definite intellectual break from the period before it, it also came into conflict with traditional elements. By excluding traditional knowledge and lifestyles, new guides of the modern period have been defined. Along with the Enlightenment, modernity, especially using the rationality discourse, put forward the promise of establishing a

* Doktora Öğrencisi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara/Türkiye. E-posta: erdogan.e.umut@gmail.com. ORCID: 0000-0002-5856-3725.

better future for humanity under the leadership of reason and science. However, the developments reflected a world in which the promises of the Enlightenment and modernity did not come true. Postmodernists criticized modernity from this point of view and argued that the instrumentalized mind did not liberate the individual and that modernity could not offer a solution in understanding and managing the world. Postmodernists, who have touched on the crisis of modernity, have also been criticized from time to time with inadequacy. Therefore, by referring to the possibility of a return to traditionalism, Dugin drew attention to the positive aspects of modernity and the opportunities of postmodernism. He also brought a different interpretation to postmodernist discussions. Within the scope of this study, after drawing a framework of modernity and postmodernity, Dugin's criticisms of modernity are shared.

Keywords: Dugin, modernity, postmodernity, universalism, Enlightenment.

Giriş

Modernite, Avrupalı bir olgu olarak Batı-merkezci söylemde önemli bir dayanak noktası oluşturmaktadır. Aslında bir Roma-Germen medeniyeti olan Avrupa medeniyeti, bir üst anlatı olarak moderniteyi de kullanarak kendi üstünlük mitini yaratmıştır. Kendisini en üst seviyedeki medeniyet olarak konumlandıran Avrupa medeniyeti, modern söylemden aldığı güçle Roma-Germen şovenizmini, büyük bir başarısı olarak gösterdiği kozmopolitizm ile sunmaktadır (Trubetskoy, 2012: 15-21). Biz ve öteki ayrımıyla kendi sınırlarını çizen Avrupa, bu nedenle moderniteyi de en üstün medeniyet biçiminin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmektedir.

Bir tekbiçimlileştirmenin tarihine dönüşen modernitenin tarihine bakıldığında, felsefi, ahlaki, politik değerlerin evrenselleştirildiği görülmektedir. Batı'dan doğan modernite, yaşam biçimlerini ve toplumsal değerleri kendi amaçları doğrultusunda dönüştürerek, gelişme ve ilerleme anlatılarıyla birlikte dünyanın geri kalanı üzerinde bir hegemonya kurmaya girişmiştir. Küreselleşmenin artmasıyla birlikte bu yayılma, özellikle demokrasi, çoğulculuk, çokkültürcülük gibi kavramlarla örtülmeye çalışılmış, gelenekle arasına koyduğu keskin sınır bağlamında geleneğe ait özellikler tekbiçimlileştirilmek istenen dünyada dışlanan özellikler konumuna itilmiştir (de Benoist, 2017: 23). Dolayısıyla modernite, Avrupa'daki egemen Roma-Germen kültürünün dünyadaki tüm kültürler karşısında ayrıcalıklı bir konumda olduğu iddiasını öne sürerek, yalnızca Batı kültürünün beşeri ve evrensel nitelikte olduğu görüşünü yaymaya girişmiştir. Evrensellik, medeniyet, ilerleme, gelişme gibi moderniteye ait kavramlar Batı'nın propaganda araçlarına dönüştürülmüştür. Böylece evrensel medeniyetin temsiline çevrilen Avrupa,

dünyadaki diğer düşünce biçimleri ve yaşam tarzlarını kendisine bir hedef haline getirmiştir (Trubetskoy, 2012: 24-26). Modernite, özellikle küreselleşmeyle birlikte meşruiyet iddialarını pekiştirmiş; toplumsal bütünlükten ve geleneksel toplumdan gittikçe uzaklaşılması gerektiği fikrini empoze etmeye odaklanmıştır. Böylece tarihten gelen kültürel, toplumsal değer ve kurumlar aşınmaya başlamış, daha fazla parçalı, bireyci ve faydacı bireyler ortaya çıkmıştır (de Benoist ve Champetier, 2012: 33).

Moderniteyle inşa edilen ben ve öteki ayrımı, dünyanın geri kalanı üzerinde de oryantalist düşünceleri beslemiştir; Batı ve Doğu'nun farklı ontolojik yapıda olduğu ortaya atılmıştır. Batı'nın ilerlemeyi ve akli, Doğu'nun ise durağanlığı ve irrasyonel bir yapıyı temsil ettiğini kabul eden düşünceler gelişmiştir. Temelinde modern ve geleneksel ayrımının olduğu ve farklar üzerine kurulu yaklaşımlar, Batı medeniyeti karşısında Doğu'yu geleneksel düşünceye bağlı, gelişmeye kapalı olan öteki konumuna itmiştir (Guenon, 2019). Birkaç yüzyılı kapsıyor olmasına karşılık modernitenin tarihi, geçmiş ve geleceği kapsayan bir fenomen haline getirilmiştir (Spengler, 1997: 31).

Modernite karşısında gelenekselci ekole yakınlığıyla bilinen Avrasyacı sosyal bilimci Aleksandr Dugin, modernizmle dünyanın gittikçe tek kutuplu hale geleceğini, toplumların kendilerine özgü tüm yanlarının, kimliklerinin tamamen dünya üzerinden silineceğine, hatta milletlerin tarihinin son bulacağını düşünmektedir (Dugin, 2014: 264). Bu nedenle modernite, Dugin'e göre dünyanın tek biçimleştirilmesi ve tek kutuplu hale getirilmesi bağlamında Batı tarafından araçsallaştırıldığı için mücadele edilmesi gereken bir olgu olmaktadır.

Bu çalışmada da moderniteye getirilmiş postmodern eleştirilerden farklılaşan çağdaş bir sosyolog olan Dugin'in görüşlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda modernite ve moderniteye bir tepki olarak postmoderniteye dair bir çerçeve çizilmiş, ardından Dugin'in modernite eleştirileri paylaşılmıştır.

Modernite Nedir?

Modernite, Avrupa'nın yaşadığı tarihsel bir dönüşüm süreci sonunda ortaya çıkmıştır. Geleneksel yapıdan uzaklaşarak yeni bir sosyal yapıya geçiş yapan Avrupa'nın dini, siyasi, felsefi, teknik gibi alanlarda yaşadığı değişimlere gönderme yapmaktadır. Dini otoritenin toplumsal yaşam üzerindeki ağırlığını yitirdiği, bilginin evrenselci kabuller eşliğinde yalnız akıl yoluyla elde edilebileceğine olan inancın doğduğu, empirik bilginin yegane bilgi biçimi kabul edilmeye başlandığı bir dönem olarak modern dönemde, geleneksel dönemden bir kopuş yaşanmıştır (Hamilton, 1992: 29).

Modernite fikri ise kendisini ilk olarak edebi üsluplar arasındaki farklılıklar üzerinden yürütülen tartışmalarda bulmuştur. 16. yüzyıl sonrasında ortaya çıkan bu tartışmalarda modernite, “antik olanlar” ve “modern olanlar” arasındaki bir farklılığa gönderme yapmıştır. Modern olanlar; bilim ve ilerleme inancı ile karakterize edilmiştir. Bilim ve ilerleme fikrinin modernite olgusu üzerindeki egemenliği özellikle İngiltere’de daha güçlü biçimde hissedilmiştir. Francis Bacon’ın antik dönemin bilgeliğine karşı tavrı, modern olgusunun sınırlarını çizmekte etkili olmuştur. Modern kavramı, geçmiş bağlamında tanımlanarak özellikle Hıristiyanlığın erken dönemlerine atıfta bulunularak tanımlanmıştır. Böylece modern kavramı bir yandan bir kökene gönderme yaparken, bir yandan da bir kopuşu ve farklılığı da işaret etmiştir. Pagan dönem karşısında, Avrupa’nın Orta Çağ’ı karşısında bir duruşu temsil etmeye yönelik modern kavramı, üstesinden gelinmesi zorunlu olan geçmiş aşma ve şimdiki zamana ve geleceğe yönelme gayesini içinde taşıyan bir anlama kavuşmuştur. Modern olan, şimdide olan ve anı kucaklayandır; geçmiş ve şimdiki arasındaki gerilim ve modern olan ve olmayan arasındaki gerilimdir. Dolayısıyla modernitenin zaman algısı da böylece şekillenmiştir. Modern dönem, şimdiki anın bilincini uyandıran bir tarih anlayışını ortaya koymuş, eleştirel biçimde sahiplenilen geçmişin, kökenin alt edilmesine yönelmiştir. Bir tarih bilinci olarak modernite, şimdiki zaman içinde hem düşünsel bir çerçeve, hem kültürel bir biçim, hem bir zaman bilinci olarak değerlendirilebilecek olan modernite, toplumsal bir durumu tanımlamaktadır. Modernite, öncelikli olarak bir düşünce ve belirli bir zamansal döneme gönderme yapmaktadır (Delanty, 2000: 8-10).

Modern kavramı, görüldüğü üzere 16. yüzyıl itibariyle çağdaş olanlar ve antik olanlar arasındaki ayrımı kurma amacıyla kullanılmaya başlanmış, 19. yüzyıla kadar geçen dönemde genel olarak üzerine olumsuz anlam yüklenmiştir. Modern olanın, çağdaş olanın gelenekten uzak oluşu dönemin egemen düşünce biçimi bağlamında kötü ve tehlikeli olarak kabul edildiğinden, modern olan olumsuzlukla eş tutulmuştur. Ancak ilerleyen dönemlerde, özellikle 19. yüzyıl sonrasında modern kavramı bir değişim yaşayarak “ilerlemiş”, “gelişmiş” olan anlamına gelmeye başlamıştır (Williams, 1983: 208-209). Bu gelişmeleri takiben modern dönemin ayak sesleriyle birlikte yeni bir ahlak anlayışının egemen olduğu dünya düzeni de kurulmaya başlanmıştır. Yaşamın organizasyonunda dini ideallerden bağımsız hareket edilmeye başlanan yeni bir sosyal disiplin ortaya çıkmıştır. Bu düşünce yapısı gittikçe spekülasyondan uzaklaşarak maddi dünyaya yönelik ilgisiyle karakteristik özellikleri arasında bilimin ve aklın öncelikli olduğu bir yakla-

şım geliştirmeye başlamıştır. Maddi dünyaya dönük, bireysel faydaya odaklanan, çıkarlarının peşinden giden bireyi ön plana çıkaran modern düşüncenin ilk dönemlerinde dünyevi kolaylıkların hedeflendiği kadar insanın kederini yeniden şekillendirebileceği görüşü de benimsenmeye başlanmıştır (Laski, 1997: 57-58).

Batı modernitesinin oluşması bağlamında Aydınlanma düşüncesi de dünyanın akıl ve bilim yoluyla keşfedilebileceğini ve kontrol edilebileceğini öne sürmüştür. Daha iyi bir toplum inşası ve doğayı insanların çıkarı uğruna evcilleştirmeyi amaçlayan Aydınlanma, bu amaçlarına ulaşabilmek için de daima ilerleyerek gelişecek olan teknolojinin kullanılmasını bir ihtiyaç olarak görmüştür. Bu bağlamda bilimsel ve teknolojik gelişmelere paralel olarak ilerleyen sanayi kapitalizmi, modernite söylemini destekleyen Sanayi Devrimi'nin de etkisiyle evrensel ve üstün bilim anlayışının yayılmasına destek olmuştur. Modernitenin ikna ediciliğini artıran bu gelişmeler, Batılı toplumların dünyanın geri kalanından daha üstün konumda oldukları mitinin kurgulanmasında da büyük rol oynamıştır. Ortaya tek bir tarihsel gelişme biçimi ve çizgisi koyan modernite anlayışı çerçevesinde değerlendirilerek Batılı toplumların ilerleme hattında uzun yol aldıkları kabulü yerleştirilmeye çalışılmıştır. Evrenselci modernite projesi, Batılı aklın üstünlüğünün dayatılmasıyla dünyanın geri kalanına ulaştırılmaya çalışılmıştır (Featherstone, 2000: 72).

Modernitenin Postmodern Eleştirisi

Postmodernizm terimi Kohler ve Hassan'a göre ilk olarak 1930'lu yıllarda, akademisyen/düşünür Federico de Onis tarafından modernizme tepki göstermek amacıyla kullanılmıştır (Featherstone, 1996: 28). Aydınlanma'nın düşünce geleneğine bir eleştiri olarak aklın üstünlüğüyle bir hesaplaşmaya girişmiştir. İlk adımlarını Nietzsche, Heidegger, Wittgenstein gibi düşünürlerin attığı postmodernizm, Kartezyen-Lockeçu-Kantçı felsefe egemenliğindeki modern düşünceye, yani Batı metafiziğine karşı bir tepki olarak doğmuştur. Özellikle 1970'lerden itibaren Baudrillard, Lyotard, Jameson, Foucault, Bauman, Adorno ve Horkheimer, Derrida gibi düşünürlerce aklın hâkimiyetindeki modernite, özgürlük, bireycilik, evrensellik, insanların refahı gibi vaatleri bağlamında tüm karakteristik yönleriyle sorgulanmaya başlanmıştır (Kellner, 1988: 240).

Modern ve postmodern kavramlarını tanımlamakta net bir formül olmamasına karşılık iki kavramın gönderme yaptığı durumlar farklı sosyal, politik, kültürel, teknik değişimlerdir. Ancak sıklıkla sanayileşmeyle birlikte

modern kavramının sanayi toplumuna, postmodern kavramının ise sanayi sonrası topluma atıfta bulunduğu öne sürülmektedir. Batılı toplumların sanayileşme sonrasındaki kültürel yapılarına göndermede bulunulan postmodern kavramı (Smith, 1997: 176) ile modern kavramı arasında doğrudan bir korelasyonun varlığı söz konusu olmamasına rağmen, bu açıklama ikisi arasındaki ayrıma dair bir fikir sunmaktadır (Smart, 1995: 14-15). Sanayi sonrası toplumun kültürüne gönderme yapan bir perspektiften postmodernizm, modernitenin işleyişine doğrudan saldırmıştır. Postmodernizme göre modernizm artık Batılı yaşam biçiminin deneyimine dönüşmüştür. Modernizm adı altında dünyanın evrensel olduğu iddia edilen değerlere doğru yönlendirilerek tekbiçimleştirilmesi sürecinin bir eleştirisi olarak postmodernizme göre, Avrupalı/Batılı kimliğinin inşa edilmesinde modernizm bir ambalaj gibi toplumların üzerini kaplamaya başlamıştır. Geleneksel unsurlardan tamamen arınma gayesinde olan modernite, ulusal ya da yerel motifleri yok saymıştır. Geleneksel yapıyla olan bağın ve bağlamın tamamen parçalanmasına odaklanan modernite, standartlaşmış bir dünya düzenini bilimsel söylem ve evrensel ilkelerle yaratmayı amaçlamıştır (Smith, 1997: 176).

Postmodernite, moderniteden tamamen bir kopuş anlamını taşıyarak kendi örgütlenme prensipleriyle modern toplumsal yapıdan uzaklaşan bir yapıyı temsil etmektedir (Hassard, 1995: 113). Modern kültüre karşı muhalefetinin ötesinde bir pratik olarak postmodernizm, geleneğin yapısökümüyle ve kökenlerin eleştirisine odaklanmaktadır. Modernite öncesine ya da kökenlere dönüşe yönelik bir amacı olmayan postmodernizm, kültürel kodlar arasında kalmış sosyal ve politik bağlantıların keşfedilmesi, ifşa edilmesi ve sorgulanmasıyla ilgilenmektedir (Foster, 1987: xii). Bu bağlamda, modern düşüncenin kökenlerinde yer alan metafizik kabullere karşı çıkış söz konusudur. Modernizmin üzerine kurulduğu düalizmi sorgulayan postmodernizm ben/öteki, zihin/beden, rasyonel/irrasyonel, akıl/duygu gibi aralarında hiyerarşi bulunan karşıtlıkları ortadan kaldırarak merkezleştirilmiş, hiyerarşik ilişkilerden kurtulmuş düşünceyi hedeflemektedir.

Modernite ve postmodernite üzerinden yürütülen tartışmalarda ege- men olan fikir aslında modernitenin yanlış yansıtıldığıdır: Modernitenin programı ve pratikte gerçekleşenler arasında bir kopukluk olduğu düşünce- sinde moderniteye getirilen eleştirilere bakıldığında bir ortaklık mevcuttur. Modernite toplum bilimleri ve teknolojiye dair zorunlulukların çerçevesini çizirken aslında bir olumsuzluktan bahsettiğinin; evrenselliğe vurgu yaptıkça aslında tikelliği ve bölgeselliği öne çıkardığının, mekan ve zamandan ba- ğımsız bir hakikat arayışına girişirken geleneğe bağlı yorumları, mutlak bir

düzenin kesinliğinden bahsederken ise karar-verilemezliği ve müphemliği ortaya koymuştur (Smart, 2000: 318). Postmodernitede, Lyotard tarafından kavramsallaştırılan, modernitenin ürünü olan tarihsel, sosyal, politik, bilimsel ya da bir başka bilgi türünde inşa edilen “büyük anlatıların” sorgulanmasına girişmektedir. Farklı iktidar yapılarının bütüncül bir çerçeveye içinde haklılaştırıcı söylemlerle açıklanmasına yönelik postmodernizmin hesaplaşması, her türlü bütünselleştirici ve birleştirici anlatılara da şüpheyle yaklaşmaktadır. Postmodernizm, evrensellik, eşitlik, hakikat gibi kavramların modernizmce savunulmasını reddederek, hakikat ya da özgürlük gibi kavramların mutlak değil, bağlamsal anlamlarını öne çıkarmaktadır. Modernitenin biricik konuma yerleştirerek yegane bilgi kaynağı olarak gördüğü akla yönelik eleştirilerinde ise postmodernizm, akla biçilen mutlak doğru ve üstün role karşı çıkararak doğrunun değişkenliği ve esnekliği üzerinde durmaktadır (Ivic, 2016: 46). Postmodernist düşünürlerden olan Bauman, modernliğin tarihini modern varoluşun kendi kültürüne muhalefeti olarak tanımlamaktadır. Bauman, modernliğin dünyanın parçalanmasını bir başarı olarak gördüğüne değinerek bu parçalanmanın modernliğe gücünü veren unsur olduğunu ifade etmektedir. Farklı sorunlar bağlamında bölünmüş, parçalanmış bir dünya modern düşünce bağlamında yönetilebilir bir dünya olarak görülmektedir (Bauman, 2003: 20-23). Öte yandan Bauman, postmodernite kavramının da “geçmiş bir modernite” üreten bir kavram olduğunu, güvensizlik ve kaygısızlıkla sarılmış dünyayı yansıttığını düşünmektedir. Postmodernite ile “modernitenin kaybedildiği” ifade edilerek, dönemi saran huzursuzluk hissi de pekiştirilmektedir. Postmodernite kavramıyla modernite de postmodern söyleme bağımlı kılınmış ve ikisi arasında birbirini olumsuzlayan bir ilişki kurulmuştur (Bauman, 1998: 188-189). Foucault ise modernite eleştirisini bilgi ve iktidar ilişkileri bağlamında yapmaktadır. Foucault’ya göre Aydınlanma, aklın siyasi gücünü artırmayı görev edinmiştir. Zamanla Aydınlanma’nın insanlarda akla yönelik bir şüphe oluşturmaya başladığını düşünen Foucault için, toplumdaki rasyonelleşme eğilimi gün geçtikçe bireyleri kısıtlayan, onlara yönelmiş bir tehdide dönüşmüştür (Foucault, 2014: 26). Foucault, akıl, özgürlük ve ilerlemeyi bir tutan Aydınlanmacı düşünceyle toptan bir hesaplaşmaya girişerek Aydınlanma’yı yeni bir baskı aracı olarak değerlendirmektedir. Hakikati sorgulanmadan kabul edilen modern bilgi anlayışları, toplumsal kurumlar, akla verilen ayrıcalıklı konum, modernitenin baskı araçları işlevini görmektedir (Şaylan, 2009: 318-319). Lyotard ise postmodern durum olarak tanımladığı olguyu modernitenin üst-anlatılarına karşı bir inançsızlık olarak ifade etmektedir. Üst-anlatılara inancın zayıfla-

masının nedeni olarak ise doğrudan modernitenin ilerlemeci bilim anlayışına işaret eden Lyotard için bu durum ortaya bir meşruiyet sorunu da doğurmaktadır. Modernitenin insanlara özgürlük ve iyilik sözü vermesinin aksine bilginin iktidar aracına dönüşmesiyle tam tersi bir durumla ortaya çıkmıştır (Lyotard, 2013: 8-9).

Dugin'in Modernite Eleştirileri

Modernite, Batı Avrupa'nın tarihsel gelişimi bağlamında ortaya atılmış bir olgu olarak, Avrupa medeniyetinin üstünlüğü miti için önemli bir işleve sahiptir. Bu bağlamda Avrupa-merkezci olmayan yaklaşımlar açısından modernite olgusunun eleştirisi, aynı zamanda Avrupa'nın üstünlüğü iddialarına yönelik karşı çıkışları da barındırmaktadır. Avrasyacı bir sosyal bilimci olan Rus filozof Aleksandr Dugin için modernite üzerine görüşleri de Avrupa-merkezciliğe ve küreselleşmeye, postmodern düşünürlerden ayrışan yönleriyle getirilen bir analiz sunmaktadır.

Dugin, modernite analizine modernitenin çağdaşlığa içkin bir durum olmadığını öne sürerek başlamaktadır. Ona göre modern toplumlar, pre-modern toplumlar, post-modern toplumlar, arkaik toplumlar, Orta Çağ tipi toplumlarla günümüzde de karşılaşmak mümkündür. Bu nedenle çağdaş olan bir unsurun her zaman modern olduğunu söylemeye kesinlikle karşı çıkan Dugin için moderniteden bahsedildiğinde gönderme yapılanın sadece şu anda mevcut olan olması şartı yoktur. Modernite ile kastedilen bir durum, yapı, toplum ya da varoluşsal bir çizgi olduğundan modernite ifadesiyle anlatılmak istenilen durumun şimdiki zamana, geleceğe ya da geçmişe gönderme yapıyor olması mümkün olmaktadır. Bu bağlamda Dugin modernitenin var olduğu gerçeğine dayanarak her zaman var olabilmesi için bir gerekçeye sahip olduğu düşüncesini reddetmektedir. Moderniteyi Batı-merkezci yaklaşımların aksine hiçbir zaman kader olarak değerlendirmeyen düşünür için modernite karar bağı bir yöne de sahiptir. Bu nedenle modern olunması ne kadar mümkünse, olunmaması da o kadar olasıdır. Zira Dugin için modernitenin zorunluluk olmaması, yapay olan bir modernitenin karşısında aslında geleneksel konseptin var olmasıyla ilgilidir. Yapay bir üretim olarak değerlendirdiği modernite, doğal olmayan bir süreç olduğundan Dugin'e göre kendisine özgü bir gidişata da sahip değildir. Ancak, modernitenin karşısındaki gelenek, Dugin'e göre her zaman gerçek ve doğal olanı temsil etmektedir (URL-1).

Geleneğin doğallığı karşısında yapay olarak konumlandığı modernite Dugin'e göre Avrupa'da Aydınlanma ile başlamış ve toplumları yozlaştırma-

ya çalışmıştır. Geleneğe ait olan düşünceler, toplumsal faydalarına ya da sağlıklı olup olmadıklarına bakılmaksızın ötekileştirilmektedir. Ona göre, ilerleme anlayışı nedeniyle modernite, toplumsal yapıdaki her unsurun yerini ve anlamını değiştirmeye odaklanarak dünyada bireycilik, kişisel tatminler ekseninde hareket edilen, kaba materyalizmin egemenliğini amaçlamaktadır. Bireysel fayda amaçlı eylemleri yücelten modernite, herkesi aynı amaçların peşine düşürerek, bireyleri birbirinin aynı kılmaktadır. Bu bağlamda Dugin'e göre Batı, modern insanı inşa etmeye, yani "homo economicus"u yaratmaya odaklanmaktadır (Shlaptentokh, 2015: 46). "Homo economicus", modern dönem bağlamında düşünüldüğünde kendi içinde hiçbir değeri olmayan, yalnızca amaçlarını gerçekleştirmek için rasyonel biçimde araç seçimine odaklanan (Wilson & Dixon, 2012: 11), kendi refahını en üst seviyeye çıkarmak için çabalayan (Nyborg, 1999: 306) bireydir. Dolayısıyla "homo economicus", geleneksel dönemdeki bireyden farklılaşmış, daha bireyci bir yapıya bürünmüştür. Modernitenin geleneksel toplumsal yapıyı değiştirmesi, Dugin'e göre felsefi, sosyolojik, kültürel ve siyasi açıdan metodolojik bireycilik kültürüne dayanmaktadır. Metodolojik bireycilik ise metodolojik bütüncülüğün tam karşısındadır. Batı metafiziğine egemen olan mutlak "bir" anlayışı temelinde kurulan bu yaklaşım, "bir"e karşı "çok"un önceliğini öne çıkaran bir varsayımdır (Dugin, 2019: 22). Avrupalı bir fenomen olarak değerlendirdiği moderniteye Dugin, 1997 yılında Batılılaşmadan modernleşme fikrini ortaya atmıştır. Gelenekselciliğin aksine Dugin, moderniteyi tamamen reddetmemekle birlikte Batı medeniyetine ait modern unsurlara ve onların toplumlar üzerindeki egemenliğine kesinlikle karşıdır (Shekhostov & Umland, 2009: 8-9). Bu nedenle tek bir modernleşme modeli olarak sunulan Batı modernitesi karşısında aslında çok hatlı modelleri savunmaya daha yakındır. "Parlak geçmiş" kavramını öne süren Dugin, bu kavramla modernitenin dışladığı geçmişin, geleneğin ve değerlerin öne çıkarıldığı ancak modern döneme ait teknolojinin, geleneksel temeller üzerinde yükselen toplumun parçası olması gerektiğini anlatmaktadır (Shlapentokh, 2008: 265). Dugin, tek kutuplu dünya düzeninin de tamamen modern ve postmodern değerlere dayandığını belirterek bu değerlerin insan doğasına aykırı olduğunu öne sürmektedir. İnsanlığın çöküşünü modern ve postmodern değerlere dayanan ideolojilerin getirdiğini savunan Dugin'e göre bireycilik, liberal demokrasi, kapitalizm bu değerlere örnektir (Dugin, 2014: 77).

Dugin'e göre modern tarihsel gelişme bir yozlaşma sürecine denk düşmektedir. Modern tarih kavramının Avrupa'nın tarihine indirgenmesi ise Av-

rupa'da modern dönemle birlikte ortaya çıkan, yeni bir varoluş çerçevesi oluşturan imparatorluklardan ulus-devletlere geçiş sürecidir. Yaşanan değişimler sırasında ortaya çıkan yeni seçkinler tarafından, geleneksel yapıya ait olan tüm tarihsel değerler ise bir kenara atılmıştır (Shlapentokh, 2007: 230). Bu nedenle moderniteyle birlikte Batı'da egemen olan bilim anlayışının da yeniden sorgulanması gerekmektedir. Rasyonel/irrasyonel düalizmi üzerine yerleştirilerek modern/geleneksel karşıtlığı içinde ötekileştirilen geleneksel bilgi, gelenekselcilere yakın bir duruş sergileyerek Dugin tarafından da yeniden keşfedilmesi gereken bir unsur olarak öne çıkartılmaktadır. Modern bilimin pozitivist duruşuna bir eleştiri getiren Dugin, Rönesans'tan beri süregelen bilim anlayışının temelinden gelen bir çarpıklık olduğunu öne sürmektedir. Sanat/bilim, dini/din-dışı gibi kurulan ayrımlar Dugin'e göre insanın dünyaya anlama çaba ve becerilerini sekteye uğratmaktadır. Pozitivist bilimlerin ilerleyen dönemlerde çöküş yaşayacağına inanan Dugin, bilimsel araştırmaların içine ezoterik bilginin de dahil edilerek iyileştirilmeye gidilmesi önerisini getirerek, dünyanın bilgisinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini savunmaktadır (Laruelle, 2001: 11-12). Dugin bu çerçevede modernite söyleminin yarattığı Batı ve Doğu ayrımını da eleştirmektedir. Geleneksel düşünceye bağlı kalan uygarlıklar olarak Doğu, gelenek karşıtlığında yükselen uygarlıklar ise Batı uygarlıkları olarak, yani modern uygarlıklar olarak değerlendirilmektedir (Guenon, 2019: 62) Gelenek ve geleekten kopuş, modernite ile olan ilişkide belirleyici bir tavır oluşturmaktadır. Zira modernizm, toplumun geleneksel ideolojileri ile bir çatışma başlatmıştır ve bu çatışma aslında bir kaosa dönüşmüştür. Yaratılan Batı-Doğu çatışmasında hedefte geleneksel unsurlar olmuş olsa da Dugin'e göre çatışmanın kazanan tarafının tam anlamıyla modernite olduğunu söylemek mümkün değildir. Ona göre, geleneğe ait bazı değerler (örneğin, milliyetçilik) liberalizmin aksine modernliğe değil, geleneğe ait bir unsurdur ve yaşamaya devam etmektedir (Dugin, 2017: 78-79).

Moderniteyi Batılılaşma bağlamıyla değerlendiren Dugin, küreselleşmeyi bu süreçlerden ayrı düşünmemektedir. Küreselleşmenin yönünün Batı, hedefinin her yer olduğunu belirten Dugin için küreselleşmenin bir düzeyi de aslında Batılılaşmanın izdüşümü olmaktadır. Batılı değerlerin gittikçe güçlenmesi anlamına gelen bu durum, kendine özgür bir dönüşüm sürecini de beraberinde getirerek Batı'nın modernite sonrasındaki paradigmasını da değiştirmektedir. Modernite öncesi ve sonrası Batı olarak iki farklı dönem ortaya koyan Dugin'e göre ortaya çıkan tablo Batı'nın ve modernin postmodern bir birleşimi haline gelmektedir (Dugin, 2021: 17). Modernitenin hege-

monyası Dugin'e göre kendisini küreselleşmeye başlayan dünya düzeniyle göstermektedir. Batı modernitesi evrenselci söylemleriyle dünyaya yayılarak Aydınlanma, ilerleme, bilim, akıl gibi kavramlar aracılığıyla insanlığı daha iyi bir geleceğe taşıma vaadi sunmaktadır. Dugin, evrenselci söylemlerin daima geleneksel olanla, geçmişle çatışma halinde ilerlediğini belirterek, modernitenin emperyalist biçimde yayılmasıyla insanlığın yeni bir döneme girdiğinin iddia edildiğini öne sürmektedir. Başlayan bu yeni dönemde ise Dugin'e göre tarihte köle ticaretinin ve sömürgeleştirmenin de zirveye yapmış, kanlı mücadelelerle toplumlar Batı modernitesinin zorbaca uygulamalarına maruz kalmış, ancak bu faaliyetlerin üzeri insanın özgürleşmesi, özgürlük, eşitlik ve ilerleme gibi söylemlerle örtülmüştür. Batı emperyalizminin bir güç aracına dönüşen modernite, ilerleme adı altında yerleştiği idealler çerçevesinde yeni tahakküm alan ve imkânları bulmuştur. Batı'nın ötekileştirme süreçleri bağlamında ortaya çıkan tahakkümü irdeleyen Dugin'e göre artık yeni dönem çağdaşlar/barbarlar, ileri toplumlar/geri toplumlar, modern toplumlar/geleneksel toplumlar düalizmleri üzerinden inşa edilmeye başlanmıştır. Batı'nın teknolojik gelişme seyrini dünyanın geri kalanı üzerinde hegemonya aracına çevirmesi bu bağlamda Dugin için adeta yeni bir "efendiler" ve "köleler" ayrımı inşa etme amacıyla kullanılmıştır. Hegel felsefesinde de insanın doğuşuyla tarihi başlatan ayrım olarak bir efendinin ve bir kölenin ortaya çıkışının işaret edilmesi (Kojève, 2015: 44), Dugin'in yaptığı yeni efendi-köle örneği bağlamında da önemlidir. Zira modernitenin geçmişi silerek tamamen yeni bir dönemi ortaya koyma girişimi, Hegel'in tarihi kuran hiyerarşik-ikili yapının doğuşuna benzemektedir. Modernitenin ilk dönemlerinde ortaya çıkmaya başlayan bu eşitsizlik yapısı, sömürgeleştirme pratikleri arasında kendisine yer bularak Batı tekniğinin ve düşüncesinin diktatörlüğünü kurmuştur. Dugin, bu doğrultuda Batı toplumunun modernitenin belirleyici ilkelerini, kendi sosyal değerlerine bağımlı biçimde inşa ederek diğer tüm toplumlar için yakalanması gereken zorunluluklar olarak dayattığını düşünmektedir. Modernitenin hedeflediği kriterleri yakalayamayan ya da sahip olmayan toplumlar ise az gelişmiş ya da geri kalmış olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Dugin'e göre modernitenin yarattığı kültürel ayrım ve dışlama pratikleri bir "kültür ırkçılığı"na dönüşmüştür (Dugin, 2020: 21).

Toplumsal kurumlar, modernite ile birlikte gelenekten uzaklaşan bir yapıya doğru ilerlemiştir ve bu Batı'nın modernliğinin diğer toplumlar üzerindeki bir baskısına dönüşmüştür. Modernitenin evrenselcilik dayatması ile Dugin'e göre, aile, din, eğitim gibi toplumsal kurumlarda ve bu kurumların

barındırdığı geleneksel değerler aşındırılmıştır. Batı'nın modernitesi, yarattığı yapay ideolojik yapılar ile moderniteye ait sayılan değerler sistemini bozmuştur. Geleneği yok etmek ve gelenekle kurulan bağları koparmak amacıyla ortaya yeni büyük anlatılar konulmuştur. Modernitede, Dugin'e göre Orta Çağ'dan farklılaşmak adına bir büyük anlatıyı bir başkasıyla yer değiştirmiş ve Tanrı'nın yerine insan, dinin yerine bilim ve felsefe, teknolojinin de yerine devrimler konulmuştur. Hikmete ulaşma aşkı olan felsefe ise büyük bir sapma yaşamış ve bizzat hikmetin yerine konulmuştur. Geleneksel bilgi ise moderniteyle beraber gelen hümanizmin etkisiyle modern-araçsalcı akıl bağlamında akılcılaştırılmıştır. Modernitenin din dışı felsefesinin inşası da bu süreçte yatmaktadır. Akılcılığa verilen önemle birlikte akıl üstü olanın bilgisinin felsefede olduğu inancı yayılmıştır. Kendisine modern aklın çerçevesinde yer bulamayan her tür bilgi ya da geleneksel öğreti ise batıl inançlar olarak kodlanmıştır. Gelenek dışı bir bilim ve felsefe anlayışı, her tür bilginin tüm ilkelerden yalıtılmış halde, sadece ampirik bilgiye dayandığı pratik uygulamalarla sınırlandırılmıştır (Guenon, 2019: 49-53). Toplumun gelenekleri, bireylerini bir arada tutan değerleri, kolektif bilinci aslında modernite ile birlikte aşınmış, yitirilmiştir. Kaybedilen değerler, bireyselleşmenin önünü açarken toplumlar bir kaosa doğru ilerlemiştir. Modernite aileye, hiyerarşiye, dine verilen önemi bir kenara atmıştır ve yapay ideolojiler tüm değerlerin yerini almıştır. Dugin'e göre bu, Nietzsche'nin "Tanrı'nın ölümü" olarak adlandırdığı durumdur. "Tanrı'nın ölümü", moderniteyle birlikte kültürel yapının ortadan kalkmasına işaret etmektedir. İnsan, dünyayı yöneten en büyük gücü ortadan kaldırmıştır ve sonrasında cinayetinin sonuçlarıyla, yani acısıyla baş başa kalmıştır (Nietzsche, 2003: 130). Batı düşünce geleneğine egemen olan, Nietzsche'nin de aslında geleneksel yapıya ve Hıristiyan Tanrı'sına gönderme yaparak kullandığı bu ifade, Batı'daki kültürel yapının yaşadığı değişimden bahsetmektedir (Heidegger, 2001: 18). Kutsal-ların sonu gelmiştir. Yeni modern dönemin gelişi böyle başlamaktadır; insan tanrı ile, felsefe ve bilim din ile, rasyonel, teknik yapılar da vahiy ile değişmiştir (Dugin, 2012: 19). Dugin'e göre postmodern dönem ise liberalizmin faşizm ve komünizmi yenmesiyle başlamıştır (Dugin, 2017: 79).

Postmodern dönemle birlikte modernitenin ideolojik mücadelelerinin yerini yeni konular üzerinden yürütülen tartışmalar almıştır. Dugin'e göre modern dönemin aksine postmodern dönemde bireyler kendi konularını seçebilir hale gelmiştir. Liberalizmin zaferi olarak değerlendirdiği bu durum, bireyciliği öne çıkararak insanları normatif özne haline getirmiştir. Küreselleşme olgusu bağlamında değerlendirdiğinde, sanayi sonrası toplumun

karakteristik özelliği olarak yorumladığı bireycilik böylece postmodern dönemin başlangıcıyla beraber yükselmeye başlamıştır. Geleneksel toplumun aksine bireyciliğin yükselişi, Dugin'e göre postmodernizmle beraber bir seçimden çok dayatmaya dönüşmeye başlamıştır. Bireyler, toplumla kurdukları aidiyet hissi yerine bireyciliğe odaklanan yeni bir "insan hakları" ideolojisinin egemenliğine altına girmiştir. Modernitenin evrenselciliği bağlamında liberalizmin zaferi, sınırlar ve geleneksel kimliklerden arındırarak küreselleşme projesi çevresinde tek biçimlileştirmeye itmiştir. Ancak Dugin, modernitenin akılcılığa, bilime ve pozitivistliğe verdiği ayrıcalıklı konumun da postmodern dönemde eleştirildiğini belirten Dugin, bunların büyük anlatılar olarak değerlendirilmeye başlandığını belirtmektedir. Postmodern durumda, birey akıl, ahlak, kimlik, sosyal ve kültürel bağlar gibi unsurlardan uzaklaşmaya yönlendirilmiştir. Bu nedenle Dugin, postmodernitenin reddinin de bir ihtiyaç olduğunu düşünmektedir. Öte yandan moderniteyle mücadele etmek için Dugin, postmodernizmin modernite eleştirilerinden de ilham alınması gerektiğini eklemektedir (Dugin, 2012: 12-17).

Dugin için postmodernistlerin modernite eleştirileri de yetersizdir. Postmodernistler, modernitenin vaatlerini yerine getirmemekle eleştirerek daha fazla özgürlük, eşitlik, demokrasi gibi talepler sunmaktadır. Ancak Dugin'e göre yapılması gereken bu kavramların yapı sökümünü gerçekleştirmek ve modernitenin gerçek ajandasını ifşa etmektir. Çağdaş filozofların postmodernizmi moderniteye alternatif bir paradigma olarak değerlendirmeleri de bu nedenle Dugin için gerçekçi değildir (Dugin, 2020: 29). Ona göre postmodernizm, modernite öncesine dönüşü sağlayacak bir gedik özelliği taşımaktadır. Modernite öncesinde olduğu gibi dine, millet olmaya, efsanelere, mitlere, geleneklere dönüşü sağlayacak olan bu imkândır. Modernitenin tahrip ettiği her değerın yeniden uyandırılması, postmodernizmin sunduğu imkân ile gerçekleşecektir. Sanayi sonrası toplumun içinden yeniden geleneksel toplum biçimine dönmek aslında imkânsızdır; ancak postmodern durumun kaotik yapısı bir gedik yaratarak bunu mümkün kılmaktadır. Moderniteden teknolojiadaki gelişmeleri almanın yanında modernite ile kaybedilen, modernitenin zarar verdiği, geleneğe karşı açılmış savaşta yıpratılmış değerleri yeniden hatırlamak, canlandırmak mümkün olacaktır. Postmodernizmi araçsallaştırmayı hedefleyen Dugin için postmodernizm, analizini yeni bir şey yaratabilmek için bir araca çevrilebilmektedir. Ona göre yapılması gereken, postmodern durumu kullanarak modernitenin çaldıklarını, aşındırdıklarını geri kazanmak ve yeni bir yol inşa etmektir.

Sonuç

Moderniteye yönelik eleştirilerinde Dugin, geleneği merkeze koyduğu bir yaklaşıma sahiptir. Moderniteyi maddeci, bireyci, gelenek düşmanı olarak değerlendiren Dugin, Batı modernitesinin tüm kültürel, politik, sosyal unsurlarından dünyanın geri kalanının, hatta Batı'nın bile kurtarılması düşüncesine sahiptir. Postmodern düşünürlerden farklı olarak moderniteden ve postmoderniteden unsurları da barındıran görüşleri çerçevesinde Dugin, örneğin modernitenin teknik imkânlarının alınması gibi öneriler getirmektedir. Dugin'e göre modernitenin yok ettiği geleneğin unsurlarına yeniden kavuşabilmek için ilerlenmesi gereken yolu postmodernizm sağlayabilecektir. Batı modernitesini ortadan kaldırmak için postmodernizmin bazı yöntemlerinin kullanılabilmesini düşünen Dugin, modernite eleştirilerinden ve yapısökümcülüğünden yararlandığı bir postmodernizmi araçsallaştırmaktan yadır. Ancak bunu yaparken postmodernitenin ahlaki yaklaşımlarından tamamen uzak durmak gerektiği fikrine sahiptir.

Dugin'in moderniteye karşı tavrı ve postmodernizm yorumları dogmatiklikten uzaktır; açık bir yaklaşımla, güncel fırsatların değerlendirilerek moderniteyle mücadele etmekte kullanılmasını salık vermektedir. Dugin için bu durum, yeni ihtiyaçları kavrayabilme ve adapte olabilme şansı demektir. Örneğin, geleneksel yapısını koruma gayretinde olan bir toplum için ileri teknolojideki gelişmelere, enformasyon, bilişim teknolojilerindeki gelişmelere adapte olma kabiliyeti, bir güçtür. Geleneksel değerlere tekrar geri dönülmesini bir ihtiyaç olarak gören Dugin, modernite öncesine geri dönülerek kaybedilmiş felsefeleri ve bilgileri de yeniden sahiplenmeyi önermektedir. Yeni bir uyanış olarak düşündüğü geri dönüşün moderniteden ve postmoderniteden ayrılan yanı burada yatmaktadır. Modernite öncesindeki toplumsal kurumların geleneksel yapılarına dönmeyi öneren Dugin için modernitenin büyük anlatıları da, postmodernlerin moderniteleri eleştirileri de aslında yetersizdir. O yüzden moderniteden de, bir totaliterlik olarak değerlendirdiği postmodernizmden de kurtulmak için izlenilmesi gereken yol, geleneğe doğru gidecek yoldur. Guenon'un dediği gibi, değişimler üstü olan gelenek Dugin'e göre de asla ölmeyecek bir yapıdadır. Modernitenin yozlaştırdığı düzenden kurtulabilmek adına, toplumların önünde kendi geleneksel yapılarına geri dönerek küreselleşmenin tek biçimleştirici etkilerinden kurtulmak Dugin için mümkündür. Dugin'in modernite eleştirisi Batı'nın küresel hegemonyasına bir karşı çıkış niteliği taşımakta ve postmodern cephelerden gelen modernite eleştirilerinin aksine gelenekle yeniden kurulacak bağlarla ortaya bir yol haritası sunmaktadır.

Kaynakça

- Bauman, Zygmunt (1998). "Is There a Postmodern Sociology?" *The Post-modern Turn: New Perspectives on Social Theory*. Ed. Steven Seidman. Cambridge: Cambridge University Press, 187-204.
- Bauman, Zygmunt (2003). *Modernlik ve Müphemlik*. Çev. İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- de Benoist, Alain & Champetier, Charles (2012). *Manifesto for a European Renaissance*. London: Arktos Media.
- de Benoist, Alain (2017). *View from the Right: A Critical Anthology of Contemporary Ideas, Heritage and Foundations*. London: Arktos Media.
- Delanty, Gerard (2000). *Modernity and Postmodernity: Knowledge, Power and the Self*. London & New York: Sage Publications.
- Dugin, Aleksandr (2012). *The Fourth Political Theory*. Budapest: London: Arktos Media.
- Dugin, Aleksandr (2014). *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*. Çev. Vügar İmanov. İstanbul: Küre Yayınları.
- Dugin, Aleksandr (2019). *Political Platonism: The Philosophy of Politics*. Trans. M. Millerman & C. Ó Conaill. London: Arktos Media.
- Dugin, Aleksandr (2020). *The Theory of a Multipolar World*. Trans. M. Millerman. London: Arktos Media.
- Dugin, Aleksandr (2021). *The Great Awakening vs the Great Reset*. London: Arktos Media.
- Featherstone, Mike (1996). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*. Çev. Mehmet Küçük. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Featherstone, Mike (2000). *Undoing Culture: Globalization, Postmodernism and Identity*. London & New York: Sage Publications.
- Foster, Hal (1987). "Postmodernism: A Preface". In *The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture*. Ed. Hal Foster. Port Townsend, Washington: Bay Press, ix-xvi.
- Foucault, Michel (2014). *Özne ve İktidar*. Çev. Işık Ergüden ve Osman Akınhay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Guenon, Rene (2019). *Modern Dünyanın Bunalımı*. Çev. Mahmut Kanık. İstanbul: İnsan Yayınları.

- Hamilton, Peter (1992). “The Enlightenment and The Birth of Social Science”. *Formations of Modernity*. Eds. Stuart Hall & Bram Gieben. Cambridge: The Open University,17-70.
- Hassard, John (1995). *Sociology and Organization Theory: Positivism, Paradigms and Postmodernity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heidegger, Martin (2001). *Nietzsche'nin Tanrı Öldü Sözü ve Dünya Resimleri Çağı*. Çev. Levent Özşar. Bursa: Asa Kitabevi.
- Ivic, Sanja (2016). *European Identity and Citizenship: Between Modernity and Postmodernity*. London: Palgrave Macmillan.
- Kellner, Douglas (1988). “Postmodernism as Social Theory: Some Challenges and Problems”. *Theory, Culture, Society*, 5(2): 239-269.
- Kojeve, Alexandre (2015). *Hegel Felsefesine Giriş*. Çev. Selahattin Hilav. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Laruelle, Marlene (2001). *Aleksandr Dugin: A Russian Version of the European Radical Right?* Washington: The Kennan Institute.
- Laski, Harold J. (1997). *The Rise of European Liberalism*. London & New York: Routledge.
- Lyotard, Jean François (2013). *Postmodern Durum*. Çev. İsmet Birkan. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Nietzsche, Friedrich (2003). *Şen Bilim*. Çev. Levent Özşar. Bursa: Asa Kitabevi.
- Nyborg, Karine (1999). “Homo Economicus and Homo Politicus: Interpretation and Aggregation of Environmental Values”. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 42(3): 305-322.
- Şaylan, Gencay (2009). *Postmodernizm*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Shekhostov, Anton & Umland, Andreas (2009). “Is Aleksandr Dugin a Traditionalist? Neo-Eurasianism and Perennial Philosophy”. *The Russian Review*, 68(4): 662-678.
- Shlapentokh, Dmitry (2007). “Dugin Eurasianism: A Window on the Minds of the Russian Elite or an Intellectual Ploy?” *Studies in East European Thought*, 59(3): 215-236.
- Shlapentokh, Dmitry (2008). “Alexander Dugin's Views on the Middle East”. *Space and Polity*, 12(2): 251-268.

- Shlapentokh, Dmitry (2015). "Alexander Dugin's 'Times of Troubles' as Paradigms of Russian History". *International Politics Reviews*, 3(2): 42-49.
- Smart, Barry (1995). "Modernity, Postmodernity and the Present". *Theories of Modernity and Postmodernity*. Ed. Bryan S. Turner. London & New York: Sage Publications, 14-30.
- Smart, Barry (2000). "Postmodern Toplum Teorisi". *Modernite versus Post-modernite*. Ed. Mehmet Küçük. Ankara: Vadi Yayınları, 317-366.
- Smith, Anthony D. (1997). "Towards a Global Culture?" *Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity*. London & New York: Sage Publications, 171-191.
- Spengler, Oswald (1997). *Batı'nın Çöküşü*. Çev. Nuray Sengebli. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Trubetskoy, Nikolay (2012). *Avrupa ve Beşeriyet*. Çev. Vügar İmanov. İstanbul: Küre Yayınları.
- URL-1: Dugin, Aleksandr, "Introduction to Noomakhia (Lecture 8) Modernity". <http://www.4pt.su/en/content/introduction-noomakhia-lecture-8-modernity> (Erişim: 08.09.2022).
- Williams, Raymond (1983). *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Wilson, David & Dixon, William (2012). *A History of Homo Economicus: The Nature of the Moral in Economic Theory*. London & New York: Routledge.

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*